Historical Jewish Press (JPress) of the NLI & TAU

דבר, 08.01.1982, page 19

בכוח המלה

מאת יערה בן־דוד

רוני סומק „סולו", שירים, הוצאת „מסרה", 1980 | 45 עמ'.

כאבני הסיפור הקצר האמונים על המסגרת הבו צומצמת כן אותם משוררים, שהישגיהם האמנותיים הם בתחום השיר הקצרצר והמרוכז. לקטיגוריה זו אפשר לשייך את רוני סומק. ב„סולו" הוא מתוך את המסר השירי שלו בשורות אחדות שאחריהן משתררת דממה כמו לאחר ירוית צריר קצר.

אבל דומה שלא הצורה הוא התידוש בשירו אלא דווקא התכנים. המיוחד כאן הוא התתייחסות לקיום עכשווי מכביפי הגבדלת מזו של משוררים צעירים אחרים שאף הם עוסקים בהווה. השירים, רובם כגולם, צומחים ועולים מתוך פרוטי הווי ותרבות האופייניים לעולם הצעירים — בעיקר בי תחומי המשחק והמוסיקה: שמותיהם של אלילו זמר, שהפכו כמעט לסמלים (אלביס, פרנק סינטרה, בוב דילן, ועוד) ומרכיבים שונים של „פיפ ארט" משווים לשירה זו את גונה האישי הראשוני. שמות סרטים הופכים אצל סומק לחומר ביד הייצר: „והלב מאהבה לאהבה הוא צייר בוהר" (37). במו קים אחר המשורר מודע הוטב למגמה זו בכתיבתו: „אני מצמם משפט ששמעתי פעם בפרט" (34).

בהתאם לכך גם האהבה הארוטית בשירו מתי קשרת לבינוחים עכשוויים קונקרטיים של תרבות מערבית חדשנית: הליפתיחלל („היה קסם ברצוי עת ההוויה, קסם בתלתל, / היה אויר רחיפה נטיש כחליפת חלל"), השמל טיסה („בטמות השאי רו פאוויר השמל טיסה"), הג'ינס („רואים שהארטה נעה / בגבול הפרים בין קצה הג'ינס לכפות רגי ליה"), מכסת הדיסקוטק, ועוד ועוד. האהבה הר רומנטית מהולה אמנם ב„סולו חצוצרה", ב„אופ־גיעים אשר עברי כאדבר אדרת" — אבוזרים שהם להם הוקו של הדור הצעיר, שמוטים ברישול אלגנטי ומשווים לשירים קרילות מצודדת ביחוד כשמדובר בתפיסת דקיות של סיטואציה: „בטרחם ראויר בין חשרת הבקק ללגימה האחרונה, / יש מעט מאוד אפשרויות להעביר לילה". (5) או: „ובלילות, בתקלוט של בוב דילן מקצרת כרוטה את / המעבר מ„גשם עבר" ל„דיריקן" (6). אך לעומת זאת קיימים שירים שבהם נשמרים האבוזרים הרומנטיים, בשיר „אחרת", למשל, נמחלת הקונ־קרטיזציה בשבבי אגדות ומשוות לו הוננות ועוד דון. „רומנטיקה יש כאן בעצרת / בוכי הממלכה נרהמים לכל ילדה".

רוני סומק אינו „רומנטיקן מר מאוד". בשירו נעדרים שונים של התרסה א' של כאב תחומי גם אם הוא רואה שהקבר לי נכרה סביב הפטמות של הילדה משבחה / ולמעלה כמו אגרוף בעיו ניים, עוט מבריק קורע את השמים" (19). יש כאן האיצה דינמית, הנועה מהממת, הדה בברק, אבל אין הוא מכוונת ליצירת כאב. הוא הוא התכו לות, הוא הדון בשורות הבאות: „ביתיהטטבהיים של מה שהיותו, של מה שנשאר" (9). שורות אלה נטמעות כלול בדינמות הטבעונית הקלילה של הגוף הדועוני, שבעת אינו אלא תוכו של המשורר: „בטמרות הקצוב עוטרת רוח בהתנגבות ידידות" (9). מה שמהוה מחסום בפני גלישה לרגשנות הוא אותו רושל אלגנטי־במופגן, אך לא תמיד הוא עומד בפרץ, למשל: „וג'ינס מתקבל עד הברך הוא תחילת הקץ / תחילת הסקט". (43).

סומק הוא משורר של „כאן" ו„עכשוו", אבל בשירו מאוחדים גם ה„כאן" ו„שם" ומגבירים את תחושת המרחב המפולש, הסר הגבולות: „המלים שאני מדבר אתר הן מלים של שרות העופה". קיימת סינתיזה בין נוסים ואבוזרים עכשוויים שאין גם נתונים רעצמם לבין מציאויות הרחוקות מהם בזמן ובמקום. המשורר מהרחר ב„קיאורדינטות הי טיסה של הנשר שיצטרה לדבר את / רחוב שלמד המלך בטירה עם ... ובדיו שירי דבר באיזו שטירת מסע לטרגדות הנוסטלטר" (16). הסינתיזה הזו בקר בדת צורת מעניינת בשיר על הבדואי שגנס מי סרטן מדבר: „לא דיותי שם ואני מדבר בדואית בדברה הלואפיפית" (20). השיר כתוב מתוך חתי בוננות מרוחקת, מרוטשת שגומורה הלוקאלי אכי תעי למדי. ללוקאליות בשירים גוונים שונים: „ריילה שחורה מבטיס מבאי בצפון פיני" (28), „הדוגות שעל יד ניאוסה" (19) ומאידך — דיוני גוף פינה פרוטמן, רחו שאוד המלך, „הדרך ירוקת הער מתליאבים לפתח תקוה" (15).

קטעי הקטעים של המציאות הופכים למוקשה אחת על ידי תהליך שלה פנמה. איכויות המלה של סומק הן מסוגים שונים. עפיר ההתייחסות לו כלה הוא כהתייחסות להומר. הוא הוה ומתהויה מכוח התקשרויותיה למלים שבסביבתה, שזירתן זו בזו מעצבת יישות, אך קיים גם רצון להפיק את מירב האפשרויות הגלומות במלה בדרכים שונות; מוטינומית, סינקרוכית, ולפעמים על ידי פותח אסוציאטיבי תוך הוצאת המלה ממשמעותה הסימני טית השגירה, כאילו שיוף המשורר אמן עד שהפכה לגביש חלק ומבהיק: „פעם בתמתי על בשירה אחת שהיא שקט בתי כזה, / עכשוו נאספת שאריה הטרט כמו לקט, שבחר אי כאה". (8) או: „מי שאיזה היא יותר אוהב מזוהב" (29). ובמקום אחר: „רבל הייפי היא רבל לא מבאי" (9).

כשדפעה בין שני חלקי הדימוי גרול וצירופם מפתיע ובלתי צפוי, עובר בשיר משב רענן, קסם בדרך נתבס: „רצות האצבעות רפות בציפורים ביי תולוגיות" (32), וכן: „הזה הזמן שבקדמת עדן נגרד בשלג כמו כלב מוחלות" (40).

המלים בשירי סומק גם בתפקיד של אמצעי. לא תמיד מופיע אצלו הציור כמציג אלא כמיצג משהו מעבר לו. כך למשל השימוש העשיר ורבי הפנים בתמונתיות של הסוסים. באחד השירים הם מופנטים לכדי „תיל הפרטים של הטוח" (26).

שירי רוני סומק שייכים לאותו סוג שירים שבו אין רציפות הגיונית או רגשית יעם ואת הם מעוררים בקורא הוויה אחידה הגובעת מדהפים שונים. המיבנה התחבירי של השיר אינו מורכב, אבל מתמוכלול כולו מצטירת אוזירה של נדידה, של זרימה, של נשבי רוח המקניים. הריתמוס והקשר התחבירי מאחדים את תחומי המהוה המקוטבים בשיר. אין כאן מגמה רעיונית. תחת זאת בולט הגיון פיוטי אימגנטי שהוא עצמו התכלית, האמת לאמיתה.